

DE KRACHT VAN SALLAND

TOEKOMSTVISIE SALLAND 2023 - 2030

We doen het voor Salland en in Salland doen we het samen

DE KRACHT VAN SALLAND

Toekomstvisie De Kracht van Salland 2023 - 2030

We doen het voor Salland en in Salland doen we het samen

Salland, november 2022

Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling. Europa investeert in zijn platteland.

DE KRACHT VAN SALLAND

Voorwoord

Voor u ligt de visie voor Salland voor de periode 2023-2030. De nieuwe toekomstvisie is gemaakt voor en door Sallanders. Het is gebaseerd op de ideeën van bewoners, ondernemers en organisaties in Salland. De visie zet een stip op de horizon voor 2030 of zoals werd gezegd in een van de bijeenkomsten ‘een streep op de horizon’.
We nodigen alle Sallanders uit om samen invulling te geven aan de visie. Daarmee doen we recht aan de titel van visie, namelijk ‘We doen het voor Salland en in Salland doen we het samen’.

DE KRACHT VAN SALLAND

INHOUD

Voorwoord | 4

Samenvatting | 6

Aanleiding en aanpak | 9

Werkthema's | 14

thema 1 - Wij sallanders 14

thema 2 - Samen voor landbouw, landschap en water 16

thema 3 - Voorzieningen en wonen 19

thema 4 - Onderwijs en werk basis voor leven 21

thema 5 - Gezondheid en welzijn 23

thema 6 - Duurzame toekomst in Salland 25

thema 7 - Rust en reuring in Salland 27

Van visie naar uitvoering | 30

DE KRACHT VAN SALLAND

Samenvatting Visie De Kracht van Salland 2023 - 2030

We doen het voor Salland en in Salland doen we het samen

De nieuwe toekomstvisie De Kracht van Salland 2023 - 2030 is gemaakt voor en door Sallanders. De visie is gebaseerd op de ideeën van bewoners, ondernemers en organisaties in Salland. De visie dient als basis voor het nieuwe Leader programma (2023-2027), Salland Deal, Salland Marketing en Initiatievencoach. Daarnaast kan iedereen in Salland deze visie op een of andere manier als gezamenlijke richting en inspiratie gebruiken. Veel projecten uit de vorige visie (2014-2020) zijn inmiddels gerealiseerd. Er komen grote uitdagingen op Salland af. Een visie geeft hierin richting. Het maakt zichtbaar welke thema's leven en waarop energie zit. Deze visie is daarmee een uitnodiging en inspiratie van en voor Sallanders.

Totstandkoming visie

Deze toekomstvisie is gebaseerd op een proces, waar veel bewoners, ondernemers, en organisaties uit Salland bij betrokken zijn. Totaal zo'n 400. Het proces van de toekomstvisie startte in 2021 met een evaluatie van het programma Leader Salland, het 4D-programma, het netwerk Salland Deal, de organisatie Salland Marketing en de communicatie vanuit De Kracht van Salland. Vervolgens vond het Salland Café 'De Kracht van Salland = Doen' plaats. In het najaar van 2021 zijn 45 dialooggesprekken gehouden met Sallanders over Salland. De vervolgstappen waren de bijeenkomsten Reuring in Salland in het voorjaar van 2022. Tijdens deze twee bijeenkomsten pasten de deelnemers de werkwijze van de 'Theory U' toe. De oogst vormt mede de basis voor de nieuwe toekomstvisie.

Waar willen we ons op richten?

Onze visie is dat Salland in 2030 een sociaal en economisch vitaal gebied is in een prachtig en toekomstbestendig landschap en een gezonde, natuurlijke leefomgeving. Ontwikkeling richt zich op volhoudbaarheid op de lange termijn, of het nou gaat om welzijn, landschap, wonen, landbouw, voorzieningen, water, zorg, biodiversiteit, energie of toerisme. Mensen voelen zich met elkaar verbonden en ondernemen zelf initiatieven. Er wordt gewerkt op basis van vertrouwen en transparantie. Door met elkaar in gesprek te gaan worden gezamenlijke doelen bepaald en concrete activiteiten en/of projecten opgepakt. De inzet vanuit het netwerk De Kracht van Salland richt zich op het behouden en versterken van die verbinding, zowel binnen als buiten Salland. We doen het voor Salland en in Salland doen we het samen.

Thema 1 Wij Sallanders

De visie die voortvloeit uit het thema Wij Sallanders gaat over eigentijds noaberschap, waarbij oorspronkelijke Sallanders en nieuwe Sallanders, van jong tot oud, het (nieuwe) noaberschap samen vormgeven. Het is zaak Sallanders bij elkaar te brengen: integreren doe je samen. Op basis van een open houding, leer je elkaar kennen en kun je elkaars verschillende talenten beter benutten.

Thema 2 Samen voor landbouw, landschap en water

Uitgangspunt voor de visie over Samen voor landbouw, landschap en water is dat er in Salland kansen zijn voor de landbouw, het landschap en het waterbeheer. Er is brede waardering voor het Sallandse landschap. Daar moeten we zuinig op zijn. Daarnaast is het uitgangspunt dat boeren een eerlijke prijs krijgen voor hun producten en maatschappelijke diensten die zij leveren. Het credo is 'Veur mekare en met mekare' door in Salland niet af te wachten, maar de regie te pakken en gebiedsgericht aan de slag te gaan.

Thema 3 Voorzieningen en wonen

Vanuit de visie voor het thema Voorzieningen en wonen is het belangrijk te ontwikkelen vanuit de gemeenschap. En wordt gestreefd naar een mix van wonen. Een mix van leeftijden en woonvormen zorgt voor diversiteit en leefbaarheid. Daarnaast wordt ook ingezet op het introduceren van bejaardenhuizen nieuwe stijl.

Thema 4 Onderwijs en werk basis voor leven

De visie over Onderwijs en werk basis voor leven gaat uit van een meer open houding voor ieders talenten en dat eigenheid kansen biedt. Verder moet het principe van Meester-Gezel nieuw leven ingeblazen worden. Daarnaast is het belangrijk dat leren ook buiten het klaslokaal plaatsvindt, zogenaamde leer-ecosystemen kunnen daar bij helpen.

Thema 5 Gezondheid en welzijn

Meer preventief werken (active aging en positieve gezondheid) staat centraal in de visie op het thema Gezondheid en welzijn. Positieve gezondheid is meer dan het voorkomen van ziekte. Aandacht voor mentaal welzijn, zingeving, meedoen, leefstijl, voeding en bewegen draagt bij aan een gezond en gelukkig leven. Verder is het streven eenzaamheid te bestrijden en een gezonde recreatieve leefomgeving. Een gezonde, groene leefomgeving heeft positieve werking op de mentale en lichamelijke gezondheid.

Thema 6 Duurzame toekomst in Salland

Bij de visie over Duurzame toekomst in Salland staat de eigen verantwoordelijkheid centraal. Een betere wereld begint immers bij jezelf, maar de kracht zit in de dingen die je sámen doet. Samen kom je verder. Samen doen geeft energie. En is het zaak kansen voor een duurzame toekomst van Salland te benutten, waarbij 1 + 1 = 3.

Thema 7 Rust en reuring in Salland

Bij de visie over het thema Rust en reuring in Salland gaat het om een goed evenwicht te vinden bij het versterken van de verblijfsrecreatie. Streef naar balans door plannen van onderaf. Van onderaf werken, samen optrekken en plannen maken geeft de meeste energie. En benut kansen per gemeente. Het Overijssels Kanaal en de IJssel bieden kansen voor recreatie, water, natuur en… Salland mag dit koesteren en de kansen beter benutten.

Van visie naar uitvoering

De Kracht van Salland is een netwerkorganisatie, waarin bewoners, ondernemers en organisaties samenwerken. Vanuit de gezamenlijke integrale visie worden verschillende programma's en projecten uitgevoerd. Het leggen van verbindingen en het makelen en schakelen binnen én buiten het netwerk was de afgelopen jaren succesvol, onder andere door organisatie van de Salland Cafés. Dit wordt voortgezet. Be good and tell it.

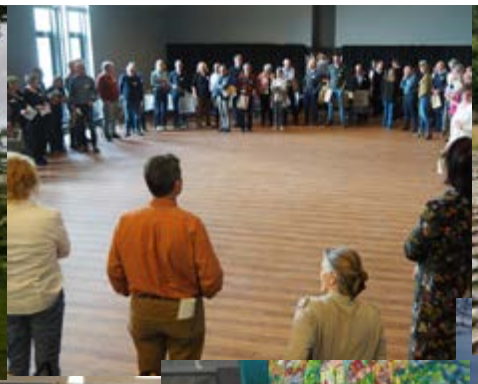

Visie maken doen we ook samen

1. Aanleiding en aanpak

1.1 De Kracht van Salland

Onder de noemer De Kracht van Salland werkt een hecht netwerk van bewoners, ondernemers en organisaties aan nieuwe ontwikkelingen in Salland. De Kracht van Salland richt zich op het grondgebied van de gemeenten Deventer, Olst-Wijhe en Raalte. Een prachtig gebied in het westen van Overijssel op een natuurlijke manier begrensd door de IJssel en aan de andere kant door de Sallandse Heuvelrug. Daartussen liggen stad, land en dorp dicht bij elkaar. Er zijn prachtige kleine kernen in Salland.

"Stad, land en dorp liggen dichtbij elkaar en dat vind ik het meest bijzonder."

De Kracht van Salland richt zich op de ontwikkeling van het platteland. Kern van de aanpak is de manier van werken. Lokale kracht, integrale aanpak, kennisoverdracht en het leggen van verbindingen staan centraal. Om dit te bereiken zijn er onder andere regelmatig bijeenkomsten, zoals het Salland Café.

Inwoners en organisaties realiseren vooral op eigen kracht projecten. De projecten uit de Kracht van Salland dragen onder andere bij aan de leefbaarheid, landbouw, lokale economie, toerisme, duurzaamheid en onderwijs. De gemeenten Deventer, Olst-Wijhe en Raalte, de waterschappen Drents Overijsselse Delta en Rijn en IJssel en ook provincie Overijssel zijn partners in het netwerk en participeren, faciliteren en stimuleren daar waar nodig.

De Kracht van Salland werkt op dit moment grotendeels via vier lijnen: Leader, Salland Deal, Initiatievencoach (voorheen 4D) en Salland Marketing. Initiatiefnemers kunnen gebruikmaken van het netwerk. Leader is een Europees programma voor plattelandsontwikkeling en richt zich op de versterking van het platteland op het gebied van leefbaarheid, duurzaamheid en economie. Vanuit het netwerk Salland Deal worden doelen gerealiseerd op het gebied van landbouw, water, natuur en landschap. Het programma Initiatievencoach helpt lokale initiatieven met informatie, nuttige contacten, het vinden van subsidies en fondsen en soms een kleine bijdrage. De activiteiten van Salland Marketing richten zich op de versterking van toerisme en vrijetijdseconomie in Salland. Met regie op de vrijetijdseconomie streeft Salland Marketing naar de juiste balans tussen toerisme en leefbaarheid. Zodat Salland een fijne bestemming blijft voor bezoekers uit binnen- en buitenland. Maar ook een heerlijk leefgebied voor bewoners en een kansrijk marktgebied voor bedrijven.

Samen goede projecten en activiteiten ontwikkelen en uitvoeren, dat is ons doel. Een vitaal Salland, dat is waar wij voor staan.

DE KRACHT VAN SALLAND

1.2 Aanleiding voor de gebiedsvisie en status

In 2013 maakten een paar honderd Sallanders een toekomstvisie voor Salland: ‘De Kracht van Salland 2014-2020’. Tijdens dat proces stonden ontmoeting, dialoog, informatie en kennisuitwisseling centraal en zijn ook de eerste ideeën voor initiatieven ontstaan. Sindsdien ontstonden er meer initiatieven van Sallandse bewoners, ondernemers, verenigingen, stichtingen en organisaties. Allemaal initiatieven, klein en groot, die meerwaarde hebben voor Salland en de bewoners op het gebied van leefbaarheid, economie en duurzaamheid (People, Planet en Profit).

Nu is het tijd voor een nieuwe toekomstvisie voor Salland. Veel projecten met doelstellingen uit de vorige visie zijn inmiddels gerealiseerd. Er komen grote uitdagingen op Salland af. Niet altijd nieuwe uitdagingen, veelal wel urgente. Een visie geeft hierin richting. Het maakt zichtbaar welke thema’s leven en waarop energie zit. Deze visie waar een paar honderd Sallanders aan hebben meegewerkt, zorgt voor verbinding en geeft een gezamenlijke richting.

De nieuwe toekomstvisie, gemaakt voor en door Sallanders, dient als basis voor het nieuwe Leader programma (2023-2027), Salland Deal, Salland Marketing en Initiatie-vencoach. Daarnaast kan iedereen in Salland deze visie op één of andere manier als gezamenlijke richting en inspiratie gebruiken.

Deze toekomstvisie is gemaakt voor en door Sallanders en is gebaseerd op de ideeën van vele ondernemers, organisaties en bewoners in Salland. Ook de overheid heeft hieraan bijgedragen. Overheden hoeven de visie echter niet formeel vast te stellen. Wel leggen we de visie voor en vragen om een reactie. Het is geen document met getallen, tabellen en kaarten. Het werpt een blik op de gewenste toekomst voor Salland en geeft weer op welke thema’s en opgaven energie zit of de aandacht hebben van de Sallanders. Het is de stip of zoals werd gezegd in een van de bijeenkomsten ‘de streep op de horizon’. Om te kijken waar Salland wil staan rond 2030.

Deze visie is daarmee een uitnodiging en inspiratie van en voor Sallanders. Voor bewo-ners, ondernemers, organisatie én overheid. Gebruikmakend van de kracht en dynamiek in de Sallandse samenleving, waarin overheden, organisaties en inwoners van Salland gezamenlijk op basis van delen, verbinden en vertrouwen, de toekomst van het Sallandse platteland vormgeven!

1.3 Totstandkoming gebiedsvisie

Deze toekomstvisie is gebaseerd op een proces waar veel bewoners en organisaties uit Salland bij betrokken zijn. Inwoners vanuit alle kanten van Salland, van jong tot oud, zijn uitgenodigd en betrokken bij het samenstellen van de nieuwe visie. Totaal zo'n 400. Door gebruik te maken van open uitnodigingen, video's met straatinterviews, persberichten en sociale media is hier bewust op gestuurd. Om jongeren te betrekken bij de visie zijn studenten van Saxion Hogeschool uitgenodigd mee te helpen. Zij hebben onder andere middelbare scholen benaderd. Op het Carmel College in Raalte bespraken ze stellingen over Salland in de Debatclub.

Evaluaties en een bestuurlijk Salland Café

Het proces van de toekomstvisie startte in 2021 met een evaluatie van het programma Leader Salland, het 4D-programma, het netwerk Salland Deal, de organisatie Salland Marketing en de communicatie vanuit de Kracht van Salland. Doel van deze evaluaties is om te leren van de ervaringen uit het verleden en de goede dingen mee te nemen naar de toekomst.

Vervolgens vond op 11 september 2021 het Salland Café 'De Kracht van Salland = Doen' plaats. Centrale thema van de dag was de samenwerking in Salland: hoe doen we dat als bewoners, ondernemers, organisaties en overheden in de praktijk? Naast plenaire presentaties over toekomstige plannen in Salland waren er excursies naar voorbeelden van initiatieven in Salland hoe we hier de dingen doen.

Dialooggesprekken

In het najaar van 2021 zijn 45 dialooggesprekken gehouden met Sallanders over Salland. Hierbij is gericht gezocht naar diversiteit en personen buiten het vaste netwerk. De vragen waren: Wat bindt je aan de plek waar je woont? Waar zit de energie in Salland? Waar loopt het vast? Wat moet worden opgepakt? Welke kansen liggen er voor de toekomst van Salland? Uit deze gesprekken zijn zeven meest genoemde thema's gedestilleerd:

- Thema 1 Wij Sallanders
- Thema 2 Samen voor landbouw en landschap
- Thema 3 Voorzieningen en wonen
- Thema 4 Onderwijs en werk basis voor leven
- Thema 5 Duurzame toekomst in Salland
- Thema 6 Rust en reuring in Salland
- Thema 7 Over(veilig)heid

Reuring in Salland volgens de Theorie U van Scharmer

De volgende stap waren de bijeenkomsten Reuring in Salland op 10 maart en 14 april 2022. Tijdens deze twee bijeenkomsten pasten de deelnemers de werkwijze van de 'Theory U' toe. Het is een werkwijze voor complexe veranderingen, waarbij het verleden niet automatisch meegaat als basis voor de toekomst. De Theory U spreekt

over het eerst loslaten, luisteren en verbinden met wat er speelt in Salland. Daarna kan er gebouwd worden aan de toekomstideeën.

Tijdens de 'worldcafé workshops' op de eerste bijeenkomst van Reuring in Salland zoomden 100 Sallanders in op bovengenoemde thema's. De deelnemers konden één van deze thema's kiezen. Thema 7 Over(veilig)heid kon op onvoldoende belangstelling rekenen. Het thema Gezondheid, welzijn en zorg werd op verzoek van de deelnemers toegevoegd. De vragen voor de workshops waren: Wat speelt er nu in Salland met betrekking tot dit thema? Wat is de huidige situatie? Wat is er exact aan de hand? Maar zeker ook: wat vind jij en waar wil jij als persoon op inzetten?

Op 14 april, tijdens de tweede bijeenkomst, werkten de 110 deelnemers hun eigen ideeën en wensen voor de toekomst van Salland rondom de thema's concreet uit in de vorm van prototypes; anders gezegd brainstormen tot een primitieve vorm in 3D: Wat is de basis en hoe ziet je idee of aanpak er in de praktijk uit? Deze oogst vormt mede de basis voor de nieuwe toekomstvisie. Een aantal van deze prototypes worden concreet uitgewerkt tot projecten. Dat kan, maar dat hoeft niet.

Dit zijn de prototypes die uit de thema's voortkwamen:
- Groep 1 Natuur, water, recreatie langs de IJssel
- Groep 2 Vrijstaat Salland
- Groep 3 Integreren doe je samen
- Groep 4 Omvormen boerenerf
- Groep 5 Salland op z'n best: landbouw en landschap
- Groep 6 Transitie van de landbouw
- Groep 7 Gezondheid, welzijn en zorg
- Groep 8 Onderwijs en jeugd

De opbrengst van de evaluaties, excursies, dialooggesprekken en de bijeenkomsten hebben geleid tot deze gebiedsvisie. Alvorens definitief de klap gegeven kon worden op de visie, is deze nog teruggelegd in het gebied tijdens een bijeenkomst in het najaar van 2022. Met de daarbij de vragen of de onderwerpen juist zijn verwoord en of er onverhoopt zaken ontbreken.

PROTOTYPES BOUWEN

Prototype 1: Natuur, water, recreatie langs de IJssel

Prototype 2: Vrijstaat Salland

Prototype 3: Integreren doe je samen

Prototype 4: Omvormen boerenerf

Prototype 5: Salland op z'n best: Landbouw en Landschap

Prototype 6: Transitie van de landbouw

Prototype 7: Gezondheid, welzijn en zorg

Prototype 8: Onderwijs en jeugd

DE KRACHT VAN SALLAND

2. Werkthema's

In dit hoofdstuk staat per thema de situatie in Salland beschreven. Waar staan we nu? Om vervolgens de Sallandse visie voor dit thema weer te geven. Met daarbij een aantal oplossingsrichtingen die uit de werksessies gekomen zijn. De tekeningen zijn gemaakt door 'onze' studenten van Saxion die actief hebben meegeholpen in het proces. Ook wordt in dit hoofdstuk verwezen naar verschillende prototypes. Foto's hiervan staan op pagina 13.

2.1 Wij Sallanders

2.1.1 Waar staan we nu?

Wat is een Sallander? Elke Sallander is natuurlijk uniek, maar de meest algemene kenmerken van 'de Sallanders' zijn dat ze initiatiefrijk en daadkrachtig zijn. Ze doen veel dingen samen, steken de handen uit de mouwen, organiseren dingen in het dorp en eigen omgeving, houden van lekker feesten.

"Wat ik zo belangrijk en bijzonder vind is de positieve cultuur van Salland. Er is bij de mensen hier een bijzonder grote betrokkenheid en bevlogenheid."

Sallanders bemoeien zich tegelijkertijd niet te veel met elkaars leven, maar staan wel voor elkaar klaar als het nodig is. In Salland leeft het noaberschap. Je kijkt er om naar elkaar. Wanneer iemand ziek is, breng je soep of bak je wat voor de ander. Sallanders zijn sterk met elkaar verbonden en met wat hun bekend is.

Terughoudendheid bij het onbekende
Sommige Sallanders kijken de kat uit de boom. Zeker als het gaat om nieuwkomers en onbekende dingen. Door het gebruik van het dialect spreken ze zich doorgaans niet heel direct uit. Ze laten niet snel het achterste van hun tong zien. Nieuwsgierig zijn naar het onbekende is een uitdaging. Het vraagt even tijd en vertrouwen voordat een Sallander zich openstelt naar nieuwkomers. En voor de nieuwkomers geldt dat Salland een verbonden gemeenschap is, maar als je jezelf geeft, kom je er bij Sallanders zo tussen. Zodra het vertrouwen is gewonnen, maak je deel uit van de gemeenschap.

"Buren maken is een mooie traditie en het is belangrijk dat je er voor elkaar bent, leuke dingen doet met elkaar en je nieuwe buren verwelkomt."

Buiten de boot
Als je niet kunt of wilt aansluiten bij wat gangbaar is, val je in deze regio snel buiten de boot. Dat geldt voor Sallanders, voor niet-Sallanders en voor mensen met een andere culturele achtergrond. De mate waarin dit gebeurt, verschilt van dorp tot dorp. In Deventer is diversiteit vanzelfsprekender. Uitsluiting beïnvloedt scholing, sport,

Tekening: Iedereen een stem

persoonlijke ontwikkeling en loopbaan. Een algemeen maatschappelijk verschijnsel is dat steeds meer mensen zich niet gehoord voelen of 'afhaken'. Het is belangrijk om samen op te trekken, met elkaar in gesprek te zijn, met begrip voor elkaar.

2.1.2 Visie Wij Sallanders

Noaberschap nu en in de toekomst
Noaberschap is een groot goed en dat willen we in Salland koesteren, maar ook vernieuwen. We streven naar eigentijds noaberschap, waarbij oorspronkelijke Sallanders en nieuwe Sallanders, van jong tot oud, het naoberschap samen vormgeven. Waardoor er een samenleving ontstaat waarin je jezelf kan zijn, waar mensen om elkaar geven en waar voor je gezorgd wordt in tijd van nood. Voor alle inwoners een omgeving waarin je je veilig en thuis voelt in alles wat je doet, zowel op het werk, thuis als ook in je vrije tijdsbesteding.

Sallanders bij elkaar brengen
Om bij te dragen aan een meer open houding voor ieders talenten en eigenaardigheden is een prototype ***Integreren doe je samen*** ontworpen. Hiermee is vorm gegeven aan de wens voor daadwerkelijke integratie van nieuwe Sallanders. Mensen komen vanuit alle hoeken van de wereld, maar we komen allemaal van één en dezelfde planeet. Integreren doe je dan ook samen! De gemoedelijkheid en het saamhorigheidsgevoel, die kenmerkend zijn voor Salland, zorgen ervoor dat in Salland veelvuldig van alles wordt georganiseerd. 'De korte klap' wordt hierbij vaak genoemd: zonder veel ingewikkelde regels, nemen mensen vaak zelf het initiatief om de verandering door te voeren die ze graag willen zien. Geen tijd vretende projecten, maar samen aanpakken. De daadkracht is er.

Wat wenselijk is, is een open houding naar onbekende(n) en daarmee naar inwoners met een andere (culturele) achtergrond. Dit is in het prototype gesymboliseerd met een roze 'liefdesbril'. Wanneer inwoners deze bril op durven zetten, kunnen daadkracht, gemoedelijkheid en saamhorigheidsgevoel de kloof overbruggen. Om mensen aan te sporen deze houding aan te nemen, helpt het als bewoners van een buurt of dorp gezamenlijk een idee tot uitvoering brengen. Bestaande en nieuwe initiatieven kunnen worden benut om kennis met elkaar te maken in de buurt, de wijk of het dorp.

Om te integreren is het beheersen van de Nederlandse taal van groot belang. Meer dan in de schoolbanken leer je de taal 'al doende'. Zeker volwassenen. De veelheid aan initiatieven in Salland op het gebied van sport, dans, muziek, eten, kunst en cultuur vormen de basis voor een goed integratieproces. Er is niet veel meer nodig dan een uitnodigende houding, willen leren van elkaar en mensen die het initiatief nemen.

Door gezamenlijk actief in te zetten op elkaar leren kennen en begrijpen, wordt een belangrijke impuls gegeven aan het leefbaar houden van dorpen en het platteland. Onbekend maakt onbemind. Wanneer mensen elkaar kennen en een beroep durven doen op elkaars kwaliteiten draagt dat bij aan een fijne en duurzame samenleving en leefomgeving. Wanneer nieuwkomers goed kunnen integreren in Salland kunnen zij makkelijker deelnemen aan het arbeidsproces.

Tekening: Beeld van Salland

2.2 Samen voor landbouw, landschap en water

2.2.1 Waar staan we nu?

De ligging van Salland tussen de IJssel en de Sallandse Heuvelrug vormt de oorsprong voor het zeer kenmerkende gevarieerde landschap in Salland. Landbouw, landgoederen, natuurorganisaties, initiatieven en inwoners verzorgen dit huidige landschap. Echter de landbouw en het landschap staan onder grote druk. Er liggen veel grote opgaven die invloed hebben op de landbouw en het landschap. De stikstofcrisis, de energietransitie, woningbouwopgaven komen in sneltreinvaart af op het platteland. Daarnaast wordt er al gewerkt aan de opgaven voor water, natuur en biodiversiteit. In Salland willen wij de kansen pakken en werken aan een toekomstbestendige landbouw.

Transitie van de landbouw, maar wel met een toekomstperspectief
Er gebeurt al veel op ons platteland, maar er is nog veel meer te doen. De landbouw staat voor grote uitdagingen om te kunnen voldoen aan alle wettelijke eisen, bijvoorbeeld op het gebied van stikstof en biodiversiteit. Het is van belang de boeren te helpen met de transitie en tegelijk een goed perspectief te bieden als ondernemer. De landbouw geeft aan dat het geheel van de veranderingen moeilijk te overzien is, omdat er veel (gespecialiseerde) kennis nodig is. Het wordt tijd voor een daadkrachtige en toekomstbestendige aanpak in het Sallandse. Ook voor de natuur-, biodiversiteit- en wateropgaven geldt dat deze met snelheid opgepakt moeten worden.

Beeldvorming
Iedereen vindt het landschap van Salland heel mooi en waardevol. Er is veel waardering voor het landschap. Daar moeten we zuinig op zijn. De beelden over de toekomst van het landelijk gebied variëren. Het beeld hangt af vanuit welk perspectief iemand kijkt; vanuit bijvoorbeeld landbouw, natuur of klimaat. Elk perspectief geeft een ander beeld. Het zien van perspectief op het platteland wordt hierin mede gevoed door de intrinsieke motivatie van de persoon/onderneming en/of de organisatie. Dat leidt tot een divers beeld over de toekomst van het landelijk gebied. Daarnaast wordt de 'burger' ook nog gezien als iemand anders dan de consument. Zij hebben verschillende wensen en maken verschillende keuzes.

Er is brede waardering voor het Sallandse landschap. Een aanpak vanuit het perspectief van het landschap als geheel kan de benodigde samenhang bieden en bijdragen aan een succesvolle samenwerking.

"Nog meer samenwerking opzoeken met alle partijen in Salland. Niet van bovenaf vanuit de overheid, maar mensen in het gebied moeten zelf oplossingen zoeken. Lokaal gedragen."

Verbinding en samenwerking
Binnen Salland kennen we een unieke samenwerking in het landelijk gebied: Salland Deal. Salland Deal is een netwerkorganisatie waarin de partijen[1] op het gebied van landbouw, natuur, landschap, water en klimaat samenwerken en activiteiten op elkaar

1 Salland Deal wordt gevormd door Stichting IJssellandschap, Pachtersvereniging, LTO-Noord Salland, Waterschap Drents Overijsselse Delta, Waterschap Rijn en IJssel (agenda lid), Stichting Kostbaar Salland, Gemeente Deventer, Gemeente Olst-Wijhe, Gemeente Raalte, Provincie Overijssel, Agrarische Natuur Vereniging Groen Salland, terreinbeherende organisaties vertegenwoordigd via Landschap Overijssel en Salland Boert en Eet Bewust.

afstemmen. De afgelopen jaren zijn grote stappen gemaakt als het gaat om verbinding binnen het gebied. Waarbij een van de opgaven is verbinding tussen stad en platteland te versterken.

Salland Loont
Salland Deal is gestart met de ontwikkeling van Salland Loont. Salland Loont is gericht op het organiseren en bundelen van krachten van het verdienmodel voor de maatschappelijke diensten (onder andere ecosysteemdiensten) die de agrarische ondernemers leveren en waar de maatschappij om vraagt. Salland Loont richt zich op het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van deze maatschappelijke diensten (reductie stikstofemissie, waterbeheer en -berging, versterking natuur en biodiversiteit, klimaatopgaven, cultuurhistorie, etc.). Samen bereik je op deze manier de resultaten voor brede maatschappelijke doelen.

2.2.2 Visie Samen voor landbouw, landschap en water

Toekomstgericht werken aan landbouw, landschap, natuur en waterbeheer
Uitgangspunt in Salland is dat er kansen zijn voor de landbouw, het landschap en waterbeheer. Naast grootschalige duurzame landbouw is er de ambitie dat er meer oog komt voor maatschappelijke landbouw, waarbij boeren zich richten op een combinatie van voedselvoorziening en andere opgaven zoals energievoorziening, versterking van de natuur, zorgen voor waterkwaliteit en/of waterberging. Of waarbij bijvoorbeeld boeren met de samenleving komen tot zelfvoorzienende gemeenschappen, die zorgen voor woningen, eigen voedselvoorziening, energievoorziening en zorg voor elkaar (prototype ***Omvormen boerenerf***). Uitgangspunt in elk scenario is dat boeren een eerlijke prijs krijgen voor hun producten en de maatschappelijke diensten die zij leveren. Maar ook dat de inwoners van Salland bewust zijn van de situatie in Salland en ook hieraan bijdragen in welke vorm dan ook.

"Onderhoud van het landschap moet ook betaald worden."

De combinatie van grootschalige duurzame landbouw en maatschappelijke landbouw leidt tot meer variatie in het landschap. Bodem en water vormen een belangrijke basis in de keuzes waar men wat het beste kan ontwikkelen. We moeten meer rekening houden met extremen, zoals droogte (watertekort) én hevige buien (wateroverlast). Ook moet de waterkwaliteit worden verbeterd door onder andere de spuitvrije zones langs de watergangen te vergroten. Daarnaast is het van belang de bodemkwaliteit te verbeteren. Bodems met meer organische stof kunnen water beter vasthouden en opnemen (betere waterhuishouding), nutriënten vasthouden (uitspoeling voorkomen), CO2 vastleggen en het maakt gewassen beter weerbaar tegen ziekten en plagen.

Een landschap, waarin ook een goed leefklimaat gecreëerd wordt voor dieren en planten om het herstel van de biodiversiteit te bevorderen. Waarbij ook gekeken wordt naar

Tekening: Samenwerken voor goed resultaat

het herstel van landschappelijke kenmerken van Salland, zoals houtwallen en boerenlandpaden. Waarbij ook ruimte is voor recreatie en toerisme.

Een voorwaarde voor het slagen van dit toekomstbeeld is dat er ook gekeken wordt vanuit de consument. De consument (op het platteland en in de stad) heeft ook invloed op de eigen omgeving. Bijvoorbeeld door meer te eten uit de buurt.

'Veur mekare en met mekare'

Een typische Sallandse uitspraak is: 'Veur mekare en met mekare' (prototype ***Duurzame toekomst in Salland*** en ***Salland op z'n best – Landbouw en landschap***). De ambitie is om de regie te pakken en te starten met een gebiedsgerichte aanpak vanuit Salland. Een aanpak waarin doelen op het gebied van landbouw, landschap en biodiversiteit, klimaat en water die van maatschappelijk belang zijn, te halen. Het is van belang dat de verschillende partijen agenda's en belangen naast elkaar blijven leggen om van elkaar beter te begrijpen wat er voor iedereen zoal speelt en een onderlinge samenwerking te stimuleren.

Door meer samen te werken en meer met elkaar te communiceren, versterken we de positie van de samenwerkende partijen in Salland Deal. Het streven is dat de samenwerkende partners één boodschap uitsturen en met één mond spreken. Inwoners moeten intensief betrokken worden en inspraak krijgen. Eigenlijk zijn we allemaal ook consument niet alleen van voedsel, maar ook van het Sallands landschap met een maatschappelijke meerwaarde.

Concrete voorbeelden om deze aanpak te realiseren

- Voedselcoöperaties meer promoten: Een deel van de inwoners weet niet dat die bestaan. Terwijl dit wel mooie initiatieven zijn om de voedselketen te verkleinen.
- Gebiedsportemonnee: Het organiseren van een 'gebiedsportemonnee' waarmee initiatieven en maatschappelijke diensten georganiseerd kunnen worden. Waarbij verdiensten terugstromen naar Salland en niet verdwijnen naar andere gebieden of landen. Dit zorgt voor een beter financieel perspectief voor Salland. (Prototype ***Transitie van de landbouw***)
- Vergroten kennis bij agrarische ondernemers onder andere op kansen en mogelijkheden in de ontwikkeling/transitie van het bedrijf op innovatie, extensivering en mogelijkheden om te stoppen. Kennis over bodem, waterkwantiteit en –kwaliteit.
- Vergroten kennis bij inwoners van Salland over de agrarische sector en welke samenwerkingen er zijn en waar ook kansen liggen voor inwoners (bijvoorbeeld informatie over het agrarische bedrijf wat er allemaal bij komt kijken, voedselcoöperaties, subsidieregelingen, initiatieven in Salland, etc.).
- Voortzetten bestaande inzet van professionals, zoals de contactpersoon buitengebied, erfcoaches, kavelruilcoördinatoren, gebiedsteam stikstof, etc. Maar ook het versterken van de onderlinge samenhang tussen deze personen en tussen verschillende organisaties en initiatieven. Ook bijvoorbeeld Leadercoördinatoren, initiatievencoach, welzijn, vrijetijdscoördinatoren, cultuurmakelaars en dergelijke: zorgen voor een goed georganiseerd geheel. En wellicht ook uitbreiden met bijvoorbeeld een biodiversiteitsverbinder, die initiatieven ondersteunt en verbindt met elkaar.
- Aanleg en herstel van boerenlandpaden in combinatie met houtwallen, heggen en natuurvriendelijke oevers.

2.3 Voorzieningen en wonen

2.3.1 Waar staan we nu?

Voor de Sallanders wordt leefbaarheid mede bepaald door de voorzieningen die er zijn in de dorpen en op het platteland. Grootste zorgenpunt is de beschikbaarheid van betaalbare woningen: woningen zijn duur en schaars.

Voorzieningen
Winkels, weekmarkten, scholen, sportvoorzieningen en verenigingen, buurtbus, bibliotheken, dorpshuizen, openbaar vervoer en de aanwezigheid van een treinstation, zorgvoorzieningen en cafés en jongerencentra, die gemakkelijk toegankelijk zijn, worden als belangrijk ervaren. Van alle voorzieningen is de ontmoetingsfunctie (in welke aard dan ook) de belangrijkste voorziening voor een dorp of gemeenschap. Voorzieningen behouden, is soms wel lastig, ook omdat beschikbaarheid en inzet van vrijwilligers onder druk staat. Salland heeft een sterk vrijwilligersleven. Vrijwilligers maken het platteland leefbaar en actief. Het is de motor van de samenleving. Salland heeft nog steeds een hoge inzet aan vrijwilligers[2], maar dit wordt lastiger, omdat de indruk is dat vrijwilligers zich minder verbinden aan hun vrijwilligerswerk. Hulp is altijd te vinden, maar men wil zich niet meer voor een langere periode vastleggen.

Wonen
Belangrijk voor de leefbaarheid is dat er voldoende betaalbare woningen zijn voor jongeren en goede mogelijkheden voor ouderen om in hun eigen leefomgeving te blijven wonen. Jongeren die na een studie elders weer terug willen keren naar Salland ervaren te weinig aanbod.

Bij nieuwbouw van woningen zal meer rekening gehouden moeten worden met de waterhuishouding en extreme buien. Te droge gronden veroorzaken scheuren en verzakking van woningen. In lage gebieden is er risico op overstroming. Daarom moet worden gebouwd waar het mogelijk is.

Sallanders zijn in hun denken over wonen over het algemeen nog wel traditioneel: een ruim huis, met een schuur of garage en een eigen tuin staan vaak op de wensenlijst. Al zijn er al voorbeelden waarbij dit toch wordt losgelaten, zoals kleiner wonen, tijdelijke woningen of duurzaam, natuur inclusief, 'biobased' bouwen. Verbouwen van bouwmaterialen biedt ook kansen voor landbouw/klimaat.

"Het is belangrijk dat we voldoende woningen in Salland houden, zodat de jeugd hier ook kan blijven."

Er zijn in Salland veel (monumentale) panden die leeg komen te staan, zoals kerken en stallen. Deze leegstaande gebouwen en monumenten bieden kansen voor een meer karakteristiek aanzicht, maar ook voor innovatieve woonoplossingen.

2 In de gemeenten Deventer, Olst-Wijhe en Raalte deed in 2020 zo'n 30,3% van de inwoners boven de 18 jaar vrijwilligerswerk, in Nederland lag dit percentage op 24,6% (bron Vrijwilligerswerk per gemeente, wijk en buurt (rivm.nl))

DE KRACHT VAN SALLAND

2.3.2 Visie voorzieningen en wonen

Ontwikkelen vanuit de gemeenschap

In Salland willen we een leefbare en actieve gemeenschap behouden, waar plaats is en blijft om te wonen voor jong en oud en er een divers voorzieningenaanbod blijft. Dit houdt in dat we zoeken naar creatieve oplossingen om voorzieningen te behouden of in een andere vorm toch een plek te geven. Dit samen met vernieuwende vormen om hulp en inzet van vrijwilligers ook te houden. Lokale coöperaties kunnen bij de ontwikkeling van woningen en het behoud en ontwikkelen van voorzieningen een rol spelen. Door ontwikkelen vanuit de gemeenschap kunnen ook de opbrengsten weer lokaal in de gemeenschap ingezet worden. De ideeën uit de prototypes ***Omvormen boerenerf*** en ***Gezondheid, welzijn en zorg*** zijn mooie voorbeelden van manieren om hieraan verder invulling te geven.

Introduceren van bejaardenhuizen nieuwe stijl

Het idee om bejaardenhuizen nieuwe stijl te introduceren wordt volledig omarmd: combineren eigen woning huur of koop met voldoende woonoppervlak, aantrekkelijke bebouwing, op loopafstand van voorzieningen en met ruimte om elkaar te ontmoeten. Zie ook 2.5.2.

Streven naar een mix van wonen

Naast bejaardenhuizen nieuwe stijl kunnen ook woonvormen die jongeren én ouderen aanspreken en voor hen bereikbaar en betaalbaar zijn een oplossing bieden. Daarbij is de mix van alle leeftijden en woonvormen en soorten woningen van belang, alleen dan kun je zorgen voor elkaar en houd je een diverse gemeenschap. Het (her)benutten van bestaande gebouwen, zoals kerken of boerderijen, komt hierbij zeker ook in beeld, bijvoorbeeld het project Erfdelen. Het gaat niet alleen om nieuwbouw van woningen door inbreiding, denk aan de vele lege panden die in de dorpen staan. Door nieuwe woonvormen (prototype ***Omvormen boerenerf***) te introduceren kan er doorstroming komen.

Patronen doorbreken

Het vernieuwen en het bereiken van creatieve oplossingen kan alleen door het samen zoeken naar nieuwe oplossingen. Daarbij is niet alleen het resultaat, maar ook het proces belangrijk. Daarvoor moeten soms bestaande patronen worden doorbroken. Dat vraagt lef van de Sallanders en ruimte om te onderzoeken wat wel en niet werkt. En ook door bestaande initiatieven en ideeën te verbinden, kan je nog meer van elkaar leren en vernieuwingen samen nog verder brengen. Prototype ***Vrijstaat Salland*** kan hiervoor als voorbeeld dienen en inspiratie geven.

Tekening: Voldoende voorzieningen is belangrijk

Tekening: Gemixt wonen (leeftijden)

2.4 Onderwijs en werk basis voor leven

2.4.1 Waar staan we nu?

Sommige scholen in Salland hebben een meer traditionele vorm van onderwijs, waarbij leerlingen moeten voldoen aan standaarden. Andere scholen richten meer op talenten en interesses van de leerlingen. Ervaren wordt dat binnen het middelbaar onderwijs er te weinig oog is voor de talenten en persoonlijke interesses van onze jongeren. Scholen hebben rekening te houden met de eisen van de Onderwijsinspectie. Hierdoor richten zij zich noodgedwongen voortdurend op wat leerlingen (nog) niet goed kunnen. Er is te weinig oog voor waar ze wel goed in zijn en wat zij daarmee kunnen. Iedereen moet voldoen aan dezelfde standaard. Hierdoor komen talenten en persoonlijke interesses weinig tot hun recht. Profielkeuzes sluiten niet altijd aan bij wat leerlingen kunnen of willen. Dat maakt het kiezen van een vervolgstudie of passend werk moeilijk.

"Jongeren zijn de inwoners van straks en de ondernemers van de toekomst."

Bedrijfsleven en overheid
Na het voortgezet onderwijs trekken jongeren vaak weg om te studeren. Sallandse bedrijven waar ze vervolgens aan de slag kunnen, zijn voor hen vaak onbekend. Sallanders die voor studie en werk naar elders zijn verhuisd, komen hier vaak terug wanneer zij een gezin stichten. De omgeving, rust, veiligheid, onderwijs en sport zijn voor hen belangrijk. Ze komen meestal niet terug voor werk.

Het bedrijfsleven en ook de overheid zijn dringend op zoek naar personeel, maar bedrijven zijn vaak niet toegankelijk. Ze komen over als dichte dozen op een industrieterrein. Bedrijven zien dat het soms lang duurt voordat het onderwijs zich aanpast aan de arbeidsmarkt en hebben steeds vaker eigen opleidingen. Omgekeerd is er nog steeds te weinig promotie van bedrijven in de regio. Docenten en decanen die leerlingen kunnen voorlichten over hun toekomstige loopbaan, zijn vaak weinig bekend met de bedrijven in deze regio. Dat geldt ook voor medewerkers van welzijnsorganisaties en uitkeringsinstanties, die mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden. Stageregio Salland en Techniek Salland timmeren flink aan de weg om dit te verbeteren met een stageportal en Raalter Techniekdagen.

Daarnaast is het niet eenvoudig om mensen met een bijstandsuitkering, statushouders, vrouwen met schoolgaande kinderen en mensen met een beperking mee te laten doen in het arbeidsproces en gebruik te laten maken van onderwijsvoorzieningen. Bedrijven vinden vaak dat het teveel tijd kost om mensen te begeleiden en aan het werk te houden.

"Bekendheid over het bedrijfsleven, gepast onderwijs, huisvesting en taal zijn van belang om werknemers te krijgen en te houden."

DE KRACHT VAN SALLAND

2.4.2 Visie onderwijs en werk basis voor leven

Meer open houding

Er is behoefte aan onderwijs, waarbij meer ruimte is voor talenten en persoonlijke interesses, zodat leerlingen leren vanuit interne gedrevenheid en nieuwsgierigheid. Een meer open houding voor ieders talenten en eigenheid biedt kansen. Voor Sallanders én voor het bedrijfsleven. Op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt moeten bestaande structuren worden doorbroken. Dat is nodig voor kinderen, jongeren en volwassenen. Voor Sallanders én voor nieuwkomers. Het principe van Meester-Gezel moet nieuw leven worden ingeblazen, er moet meer worden ingezet op het kunnen leren van een ambacht. Leren door te doen. De maatschappij vraagt om andere vaardigheden dan alleen theorie leren om een diploma te kunnen halen. In het praktijkonderwijs en speciaal onderwijs wordt, meer dan in het regulier onderwijs, gekeken naar mogelijkheden en talenten. Deze scholen kunnen als voorbeeld dienen.

Bedrijven en ook de overheid zouden zich meer moeten verenigen om zich kenbaar te maken aan Sallanders, die de arbeidsmarkt betreden.

Leren doe je ook buiten het klaslokaal

In Salland leeft de wens om de jeugd meer in verbinding te brengen met de omgeving. Er zouden leer-ecosystemen moeten komen: een netwerk van onderwijs, vrijwilligers- en maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven, zodat kan worden ingespeeld op de leerbehoefte van verschillende 'typen' leerlingen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zodat het onderwijs meer aansluit bij leerlingen en hun vaardigheden en ook bij de vragen van de arbeidsmarkt. De jeugd laten zien hoe voedsel wordt geproduceerd is daar een voorbeeld van (Prototype ***Onderwijs en jeugd***). Om kinderen en jongeren hun talenten te laten ontdekken en kennis te laten maken met hun leefomgeving, met landbouw, natuur, klimaatverandering en water, moet je hen mee naar buiten nemen. Weg uit het klaslokaal, weg uit 'het hoofd'. In het buitengebied kunnen ze spelenderwijs van alles leren en ontdekken. Professionals van Landschap Overijssel, Waterschap en agrariërs kunnen en willen hierin een rol vervullen met gastlessen in de buitenlucht, net als organisaties als Groei&Bloei en IVN. Zo kan het waterschap investeren in het onderwijs door watermodules te ontwikkelen voor het MBO en HBO onderwijs.

Door gewoon te beginnen kom je er achter wat werkt. Wat je kinderen en jongeren leert, geven ze zelf ook weer door.

Tekening: Leren buiten het klaslokaal

2.5 Gezondheid en welzijn

2.5.1 Waar staan we nu?

De vergrijzing in Salland heeft invloed op de (mantel)zorg. Ook de specialisatie in de zorg en de mentale gezondheid vormen een punt van zorg.

"Ik maak me zorgen over de vergrijzing in Salland, wat onder meer wordt gemerkt in de zorg."

Mantelzorg
Salland vergrijst, net als de meeste gebieden in Nederland. Door het beleid dat nu wordt gevoerd, moeten mensen zo lang mogelijk thuis blijven wonen, met behulp van professionele zorg aan huis en mantelzorgers. De groep die mantelzorg nodig heeft, wordt groter en de groep die deze zorg kan verlenen, wordt met de vergrijzing kleiner.

Wachttijden zorg
Door én vergrijzing én een dalend percentage werkenden plus de inrichting van het Nederlandse zorgsysteem ontstaan lange wachttijden, ook in Salland. In Salland zijn mensen doorgaans van 'het zo lang mogelijk zelf regelen'. Die zelfredzaamheid is aan de ene kant een pluspunt. Aan de andere kant, bijvoorbeeld bij dementie, vragen mensen vaak (te) laat om hulp en moeten dan ook nog lang wachten op de juiste zorg. Dan wordt het risico op schrijnende situaties groter.

Specialisatie zorg
Uit onderzoek blijkt dat de zorg steeds meer gespecialiseerd raakt. Er is steeds minder algemene zorg. Verzorgers mogen bijvoorbeeld niet meer alle medicijnen geven, maar slechts een deel. In de praktijk is dat vaak onlogisch en inefficiënt, voor zowel de verzorgende als de zorgvrager. Plat gezegd: eigen inschatting van de situatie en daarnaar handelen, wordt minder gewaardeerd dan het volgen van protocollen.

"Het zou mooi zijn als er iets meer gedaan werd voor de zorg, dat de werkdruk daar vermindert, maar ook dat het fijner wordt voor ouderen die verzorgd worden."

Mentale gezondheid
Aandacht voor eenzaamheid onder verschillende groepen. Niet specifiek iets Sallands, maar het leeft wel. Met name door het verminderen van natuurlijke ontmoetingslocaties/momenten (familiebezoek, postbode, sluiting kerken, etc.). Daarnaast staat een toenemend aantal jongeren op de wachtlijst voor psychische hulp.

Tekening: Gezondheid hangt met veel andere thema's samen

Tekening: Lange wachtrijen

DE KRACHT VAN SALLAND

2.5.2 Visie gezondheid en welzijn

Meer preventief werken (active aging[3] en positieve gezondheid)
In Salland wordt het gedachtengoed van de positieve gezondheid omarmd: gezondheid is meer dan het ontbreken van ziekte. Belangrijk is aandacht voor mentaal welzijn, zingeving, sociaal maatschappelijk meedoen, omgeving, dagelijks functioneren en leefstijl, voeding en lichaamsfuncties. Een dergelijke brede blik draagt sterk bij aan preventie van ziekte en zorg, en dat is in ieders belang. Het komt ten goede aan algemeen welzijn, kwaliteit van zorg en (lagere) wachttijden. Het gaat dus niet alleen over zorgonderwerpen, maar juist ook over sport, cultuur, religie, landschap en economie.

Wanneer ouderen fysieke en geestelijke uitdagingen behouden, blijven ze fitter. Dit heet ook wel active aging. Helaas is er weinig geld voor preventie. Dit komt grotendeels doordat zorg een verdienmodel is geworden. Het loont de moeite om pilots die elders in Nederland al zijn gedaan, te onderzoeken en waar mogelijk te benutten, zoals projecten die Noaber Foundation ondersteunt (www.noaber.com - een familiestichting die investeert in en doneert aan organisaties die werken aan vitaliteit, gezonde leefstijl en zelfmanagement). Welke praktijkvoorbeelden bieden concrete aanknopingspunten in Salland om mee aan de slag te gaan? Daarin samen optrekken met partners binnen Salland United (zorgverzekeraars, gemeenten, Deventer ziekenhuis, zorgverleners, zie www.sallandunited.nl).

Meer samen leven
Streven is om eenzaamheid te bestrijden en algeheel welzijn van mensen te versterken. Een van de oplossingen die via prototyping naar voren kwam, is de zelfvoorzienende gemeenschap (Prototype ***Omvormen boerenerf***). Daarnaast zijn er andere manieren om eenzaamheid te verminderen. Dat begint bij bewustzijn er van. Het kan als onderdeel van dorpsplannen worden meegenomen, waarbij per dorp een eigen invulling hieraan kan worden gegeven. Aandachtpunt is dat het niet alleen om 'ouderen' gaat, maar alle leeftijdsgroepen betreft.

Relatief eenvoudige oplossingen betreffen het organiseren van ontmoetingen, zoals 'Kom d'r in' (Annahuis), Dag!enDoen! (in meerdere gemeenten) of jongerenactiviteiten op gebied van cultuur, muziek of sport. Daarnaast is de combinatie met wonen logisch om te onderzoeken, denk aan een 'bejaardenhuis nieuwe stijl' (combineren eigen woning huur of koop met gezamenlijke voorzieningen als ontmoetingsruimte, tuin, fitness, etc,) of zogeheten meergeneratiehofjes. Nodig: eigen regie, behoud van sociaal netwerk, gehoord en gezien worden. Zie ook 2.3.2. Randvoorwaarde bij alle te onderzoeken oplossingen: begin met luisteren en behoefte ophalen.

Naar een gezonde recreatieve leefomgeving
Een gezonde, groene leefomgeving heeft positieve werking op de mentale en lichamelijke gezondheid. Contact met de natuur zorgt voor meer geluk en vermindert stress. Het bevordert de vitaliteit (door meer recreatiemogelijkheden te bieden voor onder andere wandelen, fietsen, sporten), creativiteit en ontmoetingen tussen mensen. Voor de gezondheid zijn schone lucht, water en bodem, en mogelijkheden voor recreatie van groot belang. Dat willen we organiseren in Salland!

3 Active aging, door de WHO geïntroduceerd in de jaren negentig van de vorige eeuw, is een multidimensionaal concept dat activiteit, gezondheid, zelfstandigheid en productiviteit van ouderen omvat.

Tekening: Beeld van Salland

2.6 Duurzame toekomst in Salland

2.6.1 Waar staan we nu?

We hebben in Salland een prachtig landschap. Het landschap is gevarieerd met het open agrarisch buitengebied, landgoederen, natuur, uiterwaarden van de IJssel en de Sallandse Heuvelrug. Er zit nog platteland tussen de dorpen. Het landschap maakt dat veel Sallanders zich hier thuis voelen. Iedereen is het er over eens dat we goed voor ons landschap moeten zorgen.

Zorgen over landschap en natuur
Veel Sallanders maken zich zorgen over het behoud van landschap en natuur. Er zijn zorgen over het verlies aan biodiversiteit door schaalvergroting van de landbouw. Er is meer van hetzelfde, er zijn minder weidevogels en minder kruidenrijke graslanden.

Duurzame energieopwekking is nodig, maar het moet niet, of zo min mogelijk, ten koste gaan van het landschap. Ook zijn er zorgen over het plaatsen van windmolens en zonnepanelen die het landschap en het woongenot aantasten. Het is beter om eerst de daken vol te leggen, maar is dat wel genoeg? Misschien moeten we nadenken over andere manieren van energieopwekking. Daar zitten ook haken en ogen aan.

"Ik maak me zorgen over de aantasting van ons mooie Sallandse landschap door grote velden met zonnepanelen en windturbines."

Er zijn ook zorgen over de toekomst van de landbouw in Salland. Een deel van de boeren kiest voor een grootschalige, moderne en efficiënte landbouw. Een deel van de boeren richt zich op een natuurinclusieve landbouw en verkoop van lokaal voedsel. De vraag naar lokaal voedsel neemt toe. Maar wat doet de grote 'middengroep', de familiebedrijven? Hoe kunnen zij hun boterham verdienen als zij het bedrijf moeten extensiveren? Welke kant gaan zij op?

Er zijn ook zorgen over klimaatverandering en het milieu. Klimaatverandering kan zorgen voor droogte of wateroverlast. Natuurlijke oevers langs de weteringen zijn belangrijk om het water op te vangen en vast te houden. Voor veel maatregelen, zoals extensivering van de landbouw, energieopwekking en wateropvang, is grond nodig.

"Kansen voor het platteland betekent ook een gevecht om grond: extensiever boeren, duurzame energie, recreatie en toerisme, woningbouwopgave, bedrijventerreinen. Daar is allemaal grond voor nodig."

Er zou een mentaliteitsverandering moeten plaatsvinden: minder energie verbruiken, minder consumeren, minder vliegen en autorijden, minder transporteren en plastic gebruiken… en meer natuurlijke grondstoffen gebruiken en lokale initiatieven omarmen.

Het gesprek hierover moet samen worden gevoerd: dialoog over het landschap, biodiversiteit, duurzame energieopwekking, extensivering landbouw, klimaatverandering, mentaliteit en gedrag.

2.6.2. Visie voor een duurzame toekomst in Salland

Eigen verantwoordelijkheid eerst
Sturing 'van bovenaf' is in sommige gevallen nodig, maar we kunnen niet alleen maar afwachten wat 'van bovenaf' wordt geregeld. We moeten ook onze eigen verantwoordelijkheid nemen. Dit kun je als individu door de keuzes die je elke dag maakt: Wat eten we vandaag? Ga je met de fiets of met de auto? Wel of niet met vliegvakantie? Ga je je huis isoleren? Een diesel- of elektrische auto? Tweedehands of nieuwe kleren? Dat kan je ook samen doen met de mensen uit jouw dorp of buurt. Er zijn steeds meer lokale initiatieven zoals energiecoöperaties, voedselcoöperaties en groene buurtinitiatieven. Samen doen geeft energie. En soms moet je juist dingen níet doen.

Benut kansen voor een duurzame toekomst van Salland
Ondanks dat de agrarische sector in Salland aanleiding geeft tot zorgen, biedt deze sector mogelijk ook oplossingen, bijvoorbeeld met het vastleggen van CO2 en het vergroten van de biodiversiteit. Een extensievere en natuurinclusieve landbouw moet economisch wel rendabel zijn. Het verbouwen van natuurlijke 'biobased' bouwmaterialen is een kans voor de landbouw én duurzame (woning)bouw in Salland. Ook de groeiende vraag naar lokaal voedsel is een kans voor de landbouw. Consumenten hebben invloed op hun omgeving door te kiezen voor voedsel uit de buurt.

De aanleg van natuurlijke oevers biedt kansen voor natuur, biodiversiteit, wateropvang en recreatie.

Het herstel van houtwallen en boerenlandpaden versterkt het landschap, de biodiversiteit en recreatiemogelijkheden. De aanleg van boerenlandpaden in combinatie met houtwallen draagt bij aan een gezonde groene leefomgeving. Er zijn steeds meer recreanten in het buitengebied, zoals wandelaars, fietsers, hardlopers en mountainbikers. De druk op de natuurgebieden neemt toe. In Salland streven we een goede balans tussen rust en drukte na.

Lokale 'groene' initiatieven geven veel energie en plezier. Mensen stimuleren elkaar in duurzaam bewustzijn en gedrag. We moeten elkaar beter op de hoogte brengen van deze initiatieven.

Het gaat niet alleen om burgerinitiatieven, ook bedrijven, organisaties en overheden moeten meedoen en samen optrekken. Iemand moet roepen: "het moet anders, het moet duurzaam". Provincie, Sallandse gemeenten en de waterschappen moeten veel meer dan nu samenwerken met het platteland om te komen tot een goede energietransitie die ruimtelijk niet teveel impact heeft op dit platteland. Maak gebruik van de mogelijkheden en de alternatieven die er nu al zijn. Kijk hierbij naar de waterschappen met Groen Gas en waterstof, ontwikkel dit gezamenlijk verder. Daarnaast is er financiering nodig, bijvoorbeeld voor de aanleg en het onderhoud van houtwallen en boerenlandpaden. Daar is een landschapsfonds voor nodig. Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder (Prototypes ***Transitie van de Landbouw*** en ***Salland op 'n best – Landbouw en landschap)***.

2.7 Rust en reuring in Salland

2.7.1 Waar staan we nu?

'Rust en reuring' gaat over de balans tussen een mooi en waardevol landschap en de activiteiten die daarin plaatsvinden; het gezamenlijk benutten ervan: door recreatie, toerisme, infrastructuur, kunst en cultuur.

Sallands landschap
We hebben in Salland een prachtig landschap. Het is belangrijk om dat te koesteren. Salland is een mooi, oorspronkelijk gebied. Heel geschikt om te fietsen, te wandelen en te sporten. De Slinger van Salland is hierin een aanwinst. De combinatie met rustpunten is fijn. Ook de wandelvierdaagse is een parel. Het verleden van Salland is daarentegen nog niet zo bekend. Niet voor toeristen, maar ook niet voor de inwoners zelf.

Overijssels Kanaal en IJssel
Het Overijssels Kanaal en de IJssel zijn er, maar worden (nog) nauwelijks benut voor het aantrekken van toeristen. Terwijl de intentie er wel is en er ook wel plannen of ideeën zijn. Vaak is er industrie langs water te vinden, maar juist niet bij de IJssel; dat is een kracht. Beide waterwegen liggen tussen twee nationale parken, Veluwe en Sallandse Heuvelrug, waar al veel toeristen komen. En niet te vergeten de twee Hanzesteden als 'balkons van de IJssel', Deventer en Zwolle. Op veel plekken - met uitzondering van de stad Deventer en bijvoorbeeld bij de loswal in Wijhe - kan je nauwelijks bij de IJssel komen. Bij de loswal in Wijhe staan veel campers: minder fraai voor het uitzicht.

"Mijn moeder vond de natuur en de IJssel vroeger altijd al zo mooi, toen ik klein was vond ik dat overdreven, maar nu zie ik wat ze bedoelt en eigenlijk heeft ze wel gelijk."

Reuring in stad en dorp
Naast het landelijk gebied met volop mogelijkheden voor 'slow recreation' door Sallander en toerist, is er ook volop reuring in stad en dorp: evenementen als Deventer op Stelten, Boekenmarkt, Ribs&Blues, Stoppelhaene. En ook de historische Hanzestad Deventer als belangrijke toeristische trekker. Ook is er steeds meer reuring op de fiets- en wandelroutes tussen steden en dorpen in.

2.7.2 Visie rust en reuring in Salland

Witte vlek wel of niet inkleuren?
Uit onderzoek van Marketing Oost blijkt dat Salland op het gebied van verblijfsrecreatie een behoorlijk witte vlek op de kaart is. Ook een hotelmanager geeft aan:

"Er kunnen makkelijk meer hotels, restaurants en campings bij. Het is net als op een woonboulevard: hoe meer winkels, hoe beter het wordt bezocht."

Er zijn kansen voor nieuwe aansprekende verblijfsaccommodaties. Met meer (gerichte) marketing kun je de naamsbekendheid van Salland vergroten en een groter aantal bezoekers naar Salland halen. De inzet van (bekende) Sallanders als ambassadeur zou daarbij kunnen helpen. Welke aspecten maken Salland aantrekkelijk voor toeristen en hoe kun je daar op inspelen? Tegelijk is recreatie en toerisme een bedreiging: het moet juist ook niet te sterk groeien - we willen geen massatoerisme -, dat heeft een keerzijde. Net als bij zoveel zaken: het gaat er om de juiste balans te vinden.

"Het is juist heel fijn, dat we in een onontdekt Salland wonen. Ssst... Salland. Niet verder vertellen. In de luwte. En dan ondertussen hartstikke goed zijn. Wij weten het zelf wel."

Streef naar balans door plannen van onderaf

Sallanders willen beide: rust én reuring. Maar wat betekent reuring voor eenieder? Het gaat er bij reuring om dat er iets te beleven valt. Reuring hoef je niet automatisch te vertalen in 'meer toeristen', het kan net zo goed gaan over activiteiten en ontmoetingen van inwoners. Voor hen kan een boerderijwinkel, theehuis of restaurant immers ook aantrekkelijk zijn. Balans tussen rust en reuring is lastig, maar dat is wel de ambitie in Salland. Is die balans er nu al? Sommigen vinden van wel. Een aantal initiatieven kunnen aantrekkelijker worden, door ze te laden met cultuur, educatie en nog andere dingen.

In de basis geldt: plannen maken voor een ander pakt in de praktijk meestal niet goed uit. Van onderaf werken, samen optrekken, positiviteit en plannen maken geeft de meeste energie. En heeft het grootste effect in de uitvoering. Het vraagt maatwerk per gebied/dorp waar je reuring wilt hebben en waar juist niet. De kracht van elk dorp is anders.

Benut Overijssels Kanaal en IJssel

Het Overijssels Kanaal wordt nauwelijks gebruikt voor scheepvaart of toerisme. Je kan er allerlei kansen voor ontwikkeling aan koppelen: wonen, recreatieve vaart, ...? Ook de IJssel biedt veel kansen, met het water, uiterwaarden en bos. Veel partijen (Plaatselijk Belangen clubs, maar ook ondernemers) lopen al met goede ideeën rond en/of zijn druk bezig hun plannen te realiseren. De kunst is die ideeën/plannen op te halen en samenhang te creëren. Samen maak je het aanbod en de beleving sterker. Daarbij moet oog zijn voor de verschillende belangen: algemeen belang, belang van grondeigenaren, natuurbelang en van recreatief toeristische/economische belangen. Salland mag haar IJssel meer koesteren, net als het kanaal (Prototype ***Natuur, water, recreatie langs IJssel***). Recreatie, voorzieningen en toegankelijkheid zijn belangrijk voor zowel toerist als bewoners. Met oog voor rust en reuring kiezen voor twee mooie

plekken om wat grotere dingen te doen. Denk bijvoorbeeld aan: een lichtpad langs de IJssel om te wandelen en te fietsen. Een wipwap boven de IJssel. Fluisterbootjes. Een watertaxi voor de fietser, recreatie en avontuur voor kinderen. Trailerhellingen op verschillende plekken.

"Dit is een echt fietsgebied, maar je kan bijna nergens een fiets huren."

Maak infrastructuur en match

Mensen kunnen meer aangemoedigd worden om te gaan bewegen. Voor de inwoners zijn recreatievoorzieningen en infrastructuur om te kunnen wandelen of een ommetje lopen gewenst. In Deventer is dat goed voor elkaar. In Raalte nog niet helemaal. Daar is een ommetje lopen nog te vaak op de weg lopen waar ook auto's rijden. Er ligt een kans in het verder ontsluiten van veilige/langzame fiets- en wandelroutes rondom de dorpen. Dat is voor inwoners fijn en kan evengoed voor toeristen worden benut. Als je fietspaden verbreedt, wordt fietsen makkelijker en veiliger.

Benut kansen per gemeente

Deventer leent zich goed voor leisure (activiteiten, ontspanning), de gemeente Olst-Wijhe biedt rust en de prachtige (verhalen over de) IJssel en IJssellinie en de gemeente Raalte kan zich profileren als evenementengemeente. In Olst-Wijhe kan je de IJssel toegankelijk maken voor recreatie, met respect voor de natuur en voor de inwoners/omwonenden.

"Waarom altijd maar groter, meer, vernieuwen... wees maar gewoon goed."

Tekening: Rust en reuring in Salland

DE KRACHT VAN SALLAND

3. Van visie naar uitvoering

3.1 Evaluaties het Netwerk de Kracht van Salland

De Kracht van Salland stelde zich in 2015 ten doel zich te ontwikkelen als netwerkorganisatie De Kracht van Salland. Dat is gelukt. De Kracht van Salland is inmiddels uitgegroeid tot een hecht netwerk van bewoners, ondernemers en organisaties die werken aan nieuwe ontwikkelingen in Salland.

Uit de evaluatie in 2021 over de communicatie van het netwerk De Kracht van Salland kwam naar voren dat het Leaderprogramma het meest bekend is. Dat het netwerk Salland Deal, de Initiatievencoach en Salland Marketing minder bekend zijn in de samenleving. Dat het wenselijk is om in de bijeenkomsten (Salland Cafés) dieper in te gaan op de besproken thema's. Maar dat er ook actief gewerkt moet worden aan de verbreding van het netwerk, het betrekken van jongeren en er meer aandacht moet zijn voor de relatie stad-platteland.

3.2 Toekomstige organisatie

De Kracht van Salland is een netwerkorganisatie, waarin bewoners, ondernemers en organisaties samenwerken. Vanuit de gezamenlijke integrale visie worden verschillende programma's en projecten uitgevoerd. Samen organiseren we Salland Cafés, communicatie en kennisuitwisselingen. Het leggen van verbindingen en het makelen en schakelen binnen én buiten het netwerk was de afgelopen jaren succesvol. Dit zal voortgezet worden.

Richting de toekomst zal er gekeken worden welke organisatiestructuur nodig is. Voorlopig blijft De Kracht van Salland doorgaan als een netwerkorganisatie, maar misschien is op den duur een andere organisatievorm nodig. De komende tijd zijn er veel ontwikkelingen in Salland specifiek ook gericht op het platteland waar veel staat te gebeuren (stikstof-, energie-, klimaat- en natuuropgaven, fysieke en mentale gezondheidsopgaven, woningbouwopgaven, etc.). Daarnaast wordt binnen Salland steeds meer de samenwerking gezocht op het gebied van gezondheid en zorg.

Hoe blijven we zorgen voor de netwerkorganisatie en de verbinding met organisaties en verbreding van organisaties in het netwerk? Ook is het belangrijk de frisse blik van buiten het Sallandse netwerk actief op te blijven zoeken, inspiratie ophalen, maar ook delen van mooie Sallandse voorbeelden met anderen (be good and tell it). Vanuit het netwerk zal met de verschillende partners gezocht worden naar de beste organisatie- en communicatiestructuur voor het netwerk. Maar ook met de aanpalende programma's die ontwikkeld worden, zoals het Provinciaal Programma Landelijk Gebied.

De visie is dat in ieder geval de huidige programma's Leader, Initiatievencoach, Salland Marketing en Salland Deal verbonden blijven aan De Kracht van Salland. En dat voor Leader voor de periode 2023-2027 een nieuw programma wordt ontwikkeld.

logisch varkensbedrijf Meimeijer
4JAARGETIJDENVLEES.NL
SALLAND
BOERT EN EET
BEWUST

KAVELRUIL
BROEKLAND - VELNER

M18

#WEEKEND

